

نقش اشراف اطلاعاتی در کنترل اغتشاشات توسط یگان ویژه ناجا

اسماعیل کرم زاده^۱، حسین ترکی^۲، احمد نیک نفس^۳

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۰۶/۱۵ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۰۹/۲۷

چکیده

هدف و زمینه: فرماندهی یگان‌های ویژه در راستای اجرای مأموریت و وظایف محوله خود در برخورد با ناآرامی‌ها و اغتشاشات در سطح کشور نیازمند اطلاعات می‌باشند و میزان موفقیت آن‌ها در اینگونه مأموریت‌ها بستگی به اشراف اطلاعاتی بر اهداف مورد نظر دارد. تحقیق حاضر با عنوان نقش اشراف اطلاعاتی در مأموریت‌های کنترل اغتشاشات توسط یگان ویژه ناجا و با هدف تعیین حوزه‌های اشراف اطلاعاتی و راهکارهای ارتقاء آن صورت گرفته است.

روش تحقیق: این تحقیق به لحاظ هدف کاربردی، ماهیت توصیفی و از نوع ((پیمایشی)) می‌باشد؛ که شامل دو روش اسنادی (مطالعات کتابخانه‌ای) و روش میدانی (پرسشنامه) می‌باشد. جامعه آماری این تحقیق شامل کلیه فرماندهان گردان‌های یگان‌های ویژه ناجا و فرماندهان یگان‌های سراسر کشور می‌باشند. در این تحقیق از پرسشنامه محقق ساخته بر اساس طیف لیکرت به صورت پنج گزینه‌ای و بهره‌گیری از نرم افزار SPSS۲۶ مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. **نتیجه:** نتایج این بررسی نشان می‌دهد که اشراف اطلاعاتی یگان ویژه در دو حوزه خودی و خصوصاً حوزه حریف در مأموریت‌های کنترل اغتشاشات نقش کلیدی و موثری داشته و استفاده از منابع جمع‌آوری آشکار نظیر منابع انسانی متخصص و آموزش دیده و تجهیزات فنی و الکترونیکی و... در ارتقاء آن موثر است.

واژگان کلیدی: اشراف اطلاعاتی، کنترل اغتشاشات، یگان ویژه، ناجا

^۱- دکتری امنیت ملی، عضو هیئت علمی دانشگاه علوم انتظامی امین، تهران، ایران. ۰۹۱۲۲۴۰۹۸۱۷-es.karam.po@gmail.com

^۲- دکتری علوم سیاسی، عضو هیئت علمی دانشگاه علوم انتظامی امین، تهران، ایران. ۰۹۱۲۰۶۱۰۱۵۸

^۳- کارشناس ارشد فرماندهی و مدیریت عملیات ویژه دانشگاه علوم انتظامی امین، (نویسنده مسئول). ۰۹۱۲۳۹۷۳۶۰۶-erfan.۳۶۶۵@gmail.com

مقدمه

امنیت یکی از مهم‌ترین و بحث برانگیزترین موضوعات و مفاهیمی است که امروزه در جوامع و گروه‌های انسانی مطرح شده و مورد توجه قرار گرفته است. امنیت از مقوله‌های اساسی است که وجود آن در تمام ابعاد زندگی بشری به نحوی مؤثر، احساس می‌شود و یکی از اساسی‌ترین انگیزه‌های زندگی جمعی و مدنی انسانی، ضرورت تأمین امنیت بوده، به گونه‌ای که از گذشته دور تاکنون، از کارکردهای اصلی اجتماعات بشری و دولت‌ها، تأمین امنیت مردم و صیانت از آنان در مقابل خطرات داخلی و خارجی و همچنین نهادینه کردن آن، بوده است (زین آبادی، ۱۳۹۴).

در جهت رسیدن به این مهم سازمان‌های اطلاعاتی و امنیتی با تمام ساز و کارهای خود تلاش می‌نمایند تا در حوزه قلمرو فعالیت‌های خود اشرافیت اطلاعاتی داشته باشند به نحوی که قادر باشند بر موضوعات و محورهای اطلاعاتی مورد نیاز در اهداف مورد نظر و تهدیدات بالقوه و بالفعلی که از سوی حریف و دشمنان خارجی و داخلی بر نظام جمهوری اسلامی ایران وارد می‌آید تسلط و آگاهی کافی داشته و امنیت را در کلیه ابعاد اعم از سیاسی، فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و.... فراهم آورند (عبدالوند، ۱۳۸۹).

پیشرفت و گسترش جوامع و ارتباطات، حذف فاصله فیزیکی و نزدیکی افراد بشر، مسأله ایجاد فضای مجازی، از تحولات عصر حاضر و سبب افزایش آگاهی، توسعه و بالا رفتن سطح توقعات و انتظارات شهروندان شده است. نتیجه این تغییرات سبب شد تا شهروندان خود را با دیگران مقایسه کنند و حقوق و امکاناتی را از دولت‌ها طلب نمایند. با توجه به محدود بودن امکانات و افزایش توقعات و نارسایی‌های متعدد دیگر، امکان انجام این خواسته‌ها توسط دولت‌ها میسر نبوده و بنابراین، این امر سبب ایجاد زمینه نارضایتی و اعتراض در افراد و بروز ناآرامی‌ها و اغتشاشات متعددی گردیده است. عواقب و آثار این

ناآرامی‌ها و اغتشاشات آثار داخلی و خارجی متعددی را برای دولت‌ها ایجاد و باعث گردید آن‌ها به این امر توجه جدی نمایند. در سال ۱۳۷۰ همزمان با ادغام، و تشکیل نیروی انتظامی و تعیین مأموریت‌ها و وظایف ناجا مبنی بر برقراری نظم و امنیت در جامعه، نیروی انتظامی رده‌های تخصصی را تقسیم بندی، و پلیس تخصصی به نام فرماندهی یگان‌های ویژه ناجا برنامه‌ریزی و سازماندهی گردید. از طرفی لازمه اجرای هرگونه مأموریت داشتن اطلاعات کافی و وافی نسبت به موضوع مورد نظر است که در قانون نیز به ناجا این اختیارات داده شده است که اقدامات لازم در زمینه کسب اخبار و اطلاعات در محدوده وظایف محوله و همکاری با سایر سازمان‌ها و یگان‌های اطلاعاتی کشور در حدود وظایف آن‌ها را داشته باشد و علاوه بر همکاری با سایر ارگان‌های مربوطه نظیر وزارت اطلاعات و... نسبت به تأمین نیازهای اطلاعاتی خود و کسب مهم‌ترین، کامل‌ترین، و جامع‌ترین اخبار و اطلاعات مورد نیاز از سریع‌ترین، مطمئن‌ترین و بهترین روش جمع‌آوری اخبار و اطلاعات و همچنین تجزیه، تحلیل و برآورد مناسب آن‌ها اقدام نماید و بتواند با قابلیت احاطه و تسلط کامل بر روند گذشته، حال و آینده، وقایع و حوادث حوزه پیرامونی (قلمرو) آن را به دست آورد (جمشیدیان، ۱۳۸۸).

با شروع و گسترش بحران و دامنه دار شدن آن در سطح جامعه، نقش اشراف اطلاعاتی بر این حوزه، امری بسیار مهم و حیاتی برای پلیس است امروزه داشتن اشراف اطلاعاتی که دارای گستردگی و پویایی می‌باشد، می‌تواند به‌عنوان رمز موفقیت در هر نظام و سازمانی محسوب شود؛ لذا اشراف اطلاعاتی نقش مهم و اثرگذاری بر امنیت پایدار در جامعه و کشور را داشته و بر همین اساس، تقویت و گسترش اشراف اطلاعاتی در جامعه خصوصاً قبل از شکل‌گیری بحران‌ها و آشوب‌ها و اغتشاشات بسیار ضروری و حیاتی است و یکی

از نیازهای اساسی و بنیادین و یکی از عوامل موفقیت در انجام مأموریت‌های سازمانی می‌باشد.

با عنایت به موارد بالا یگان‌های ویژه ناجا نیز از این امر مستثنی نبوده و لازمه اجرای مأموریت‌های خود را، داشتن اطلاعات کامل در خصوص نوع و تعداد جمعیت، مکان و زمان تجمع و انگیزه و خواسته جمعیت و... می‌داند و اشرافیت به این موضوعات از اصلی‌ترین و کلیدی‌ترین مواردی به شمار می‌رود تا نیروهای یگان ویژه وارد عمل شوند و مأموریت خود را انجام دهند و این مهم میسر نمی‌گردد مگر اینکه فرماندهان نسبت به مأموریت‌های محوله و توانایی‌های خود و حریف اشرافیت کامل اطلاعاتی داشته باشند؛ لذا در این پژوهش به نقش اشراف اطلاعاتی در اجرای مأموریت‌های یگان ویژه اشاره می‌گردد و در واقع به دنبال پاسخ به این سؤال اساسی هستیم که نقش اشراف اطلاعاتی در کنترل اغتشاشات توسط یگان‌های ویژه ناجا تا چه اندازه موثر و کارساز بوده است؟

ضرورت تحقیق نشان می‌دهد اگر یگان ویژه ناجا در انجام مأموریت‌های خود اشراف اطلاعاتی کامل و مناسب نداشته باشند، دچار غافلگیری شده و متحمل خسارت‌های سنگین و گاهی غیرقابل جبرانی در سطوح سازمانی، جامعه و حتی حاکمیتی می‌شوند.

پیشینه و مبانی نظری

اطلاعات: برای ورود به بحث نخست باید ببینیم که در عرصه مباحث مربوط به کنترل اجتماعات و مقابله با اغتشاشات و مدیریت بحران مفهوم اطلاعات به چه مصداق‌هایی دلالت می‌کند. «اطلاعات» اساساً مفهومی مبهم، نارسا و غیر دقیق است و از منظرهای گوناگون و به اعتبارهای متفاوت می‌تواند تعریف شود. گادسون بر این نظر است که اطلاعات را می‌توان در قالب دو مفهوم کلی و گسترده توصیف کرد. نخستین قالب

مفهومی از این قرار است که اطلاعات، داده‌هایی است، مرتبط با امنیت ملی کشور که شامل تمامیت ارضی و امنیت ساکنان می‌شود. بدیهی است در اینجا «اطلاعات» معنای فراگیر داشته و شامل هر گونه اقدامات آشکار و پنهان آفندی و پدافندی در حوزه خودی و غیرخودی می‌شود.

از نگاه دوم «اطلاعات» به نوعی فعالیت اطلاق می‌شود که شامل فرآیندهای پیچیده «جمع‌آوری»، «ارزیابی»، «تجزیه و تحلیل»، «ترکیب» و «تفسیر» اطلاعات خام و توزیع اطلاعات پردازش شده در میان مشتریان است؛ یا به عبارت دیگر اطلاعات می‌تواند به مثابه اخباری تعریف شود که جمع‌آوری شده، سازمان یافته و برای اهداف بازیگران و یا تصمیم‌سازان خاص تدقیق و تحلیل شده‌اند. از این منظر، هم می‌تواند نازل بر جمع‌آوری اطلاعات آشکار باشد و هم جمع‌آوری اطلاعات پنهان و طبقه بندی شده. آنچه در این تعریف از اطلاعات مستتر است چرخه اطلاعاتی می‌باشد (تاجیک، ۱۳۸۴: ۱۴۸).

اطلاعات در سازمان‌های اطلاعاتی و عملیاتی: واژه‌ی اطلاعات به‌طور کلی در سازمان‌های اطلاعاتی عبارت است از کلیه‌ی معلوماتی که اجرای خط‌مشی ملی کشور را تسهیل و امنیت داخلی و خارجی کشور را تأمین نمایند. پس سازمان اطلاعاتی، سازمانی است که از اشخاص و وسایل لازم تشکیل و هریک از آن‌ها جداگانه یا با هم به وسیله یک رئیس مسئول اداره شود. منظور اصلی از این سازمان رسیدن به هدف‌های معین اطلاعاتی است. این سازمان‌ها ممکن است یک یا چند موضوع اطلاعاتی را بر عهده گیرند و یا هر سازمان فقط با یک موضوع ویژه سروکار داشته باشد. در این صورت آن سازمان را معمولاً به نام همان موضوع می‌نامند. مثلاً در سازمان اطلاعات سیاسی فقط اطلاعات سیاسی را جمع‌آوری می‌نمایند. یا سازمان اطلاعات اقتصادی فقط با اطلاعات اقتصادی سروکار دارد (مع. آموزش ناجا، ۱۳۷۷: ۷).

اشراف اطلاعاتی: اشراف از نظر لغوی یعنی بالا رفتن بالای بلندی ایستادن، از بالا به زیر نگرستن، مسلط شدن بر چیزی از بالا، دیده ور شدن و واقف شدن به امری (عمید، ۱۳۸۶: ۱۷۰) اما از نظر اصطلاحی، مجموعه فعالیت‌ها و اقداماتی که در اثر آن یک سازمان اطلاعاتی قابلیت احاطه و تسلط کامل بر روند گذشته، حال و آینده، وقایع و حوادث پیرامون را داشته باشد. به نحوی که بتواند در جهت پیشگیری و مقابله با تهدیدات و آسیب‌پذیری‌های مرتبط بر آن و همچنین تولید فرصت‌ها، اقدام لازم و به موقع را به عمل آورد (جمشیدیان، ۱۳۸۸: ۱۹). اشراف یعنی دست‌یابی به شرایط و موقعیت‌ها و آگاهی و شناخت و تسلط اطلاعاتی در حوزه‌های مأموریت‌های تعریف شده و جغرافیای تعیین شده؛ به نحوی که خواسته‌های فرماندهی را در اجرای مأموریت اصلی، جوابگو باشد و قدرت پیش‌بینی و قابلیت پیشگیری را ایجاد کند (مولایی، ۱۳۸۹: ۴۷)

منظور از اشراف اطلاعاتی؛ کسب مهم‌ترین، کامل‌ترین و جامع‌ترین اخبار و اطلاعات مورد نیاز از طریق سریع‌ترین، مطمئن‌ترین و بهترین روش جمع‌آوری اخبار و اطلاعات است (جمشیدیان، ۱۳۸۸: ۱۳).

ویژگی‌های اشراف اطلاعاتی

اشراف اطلاعاتی زمانی صورت می‌گیرد که شرایط زیر فراهم گردد:

- ۱- برآورد اطلاعاتی از توانایی نیروهای خودی در طرح‌ریزی، جمع‌آوری، پردازش و انتشار اطلاعات.
- ۲- آگاهی، پیشگیری، پیش‌بینی و توان مقابله حوزه خودی.
- ۳- برآورد اطلاعاتی از توانایی نیروهای دشمن یا حریف در طرح‌ریزی، جمع‌آوری، پردازش و انتشار اطلاعات.
- ۴- کنترل اطلاعاتی بر اقدامات و تحرکات دشمن یا حریف.

۵- توانایی اشراف بر تمامی سطوح اطلاعاتی (راهبردی، عملیاتی و تاکتیکی)، (عرب انصاری، ۱۳۹۰: ۴۶).

جایگاه و ضرورت اشراف اطلاعاتی در یگان ویژه ناجا

در نیروی انتظامی بیشترین نقش در آرام سازی آشوب‌های شهری و برقراری نظم برعهده فرماندهی یگان‌های ویژه ناجا است و مهم‌ترین عنصر این یگان‌ها در این زمینه فرماندهان هستند؛ لذا ضروری است که آن‌ها از مهارت‌های مختلف فرماندهی خصوصا کسب اشراف اطلاعاتی به منظور کنترل اغتشاش‌های شهری، برخوردار باشند.

اشراف اطلاعاتی پاسخگوی مأموریت و وظایف محوله سازمان بوده و به تعبیری تحقق مأموریت این سازمان‌ها، تسلط و احاطه بر اوضاع و احوال پیرامونی است. اشراف اطلاعاتی برای سازمان در نهایت منجر به اقتدار اطلاعاتی خواهد گردید و نوعی برتری و توفیق اطلاعاتی بر حریف است. اشراف اطلاعاتی چنانچه از حال به آینده سوق داده شود، قطعا پیشگیری از وقوع حوادث و تولید فرصت برای مقابله با دشمن را در پی داشته و یک نوع بازدارندگی است. اشراف اطلاعاتی مقدمه و پیش نیاز هرگونه اقدام عملیاتی و پیگیری‌ها و تصمیم‌گیری‌ها برای مدیران و دست‌اندرکاران سازمان است. در نهایت اشراف اطلاعاتی مانع از غافل‌گیری، فریب و شکست اطلاعاتی برای یک سازمان است و آمادگی لازم برای پیشگیری و مقابله به موقع و موثری را برای اینگونه سازمان‌ها به وجود خواهد آورد (جمشیدیان، ۱۳۸۸: ۱۱).

از این رو در فرماندهی یگان‌های ویژه ناجا اشراف اطلاعاتی به عنوان یکی از راهبردهای شش‌گانه با تسلط بر سه مولفه جمعیت، جغرافیا و تهدیدها، جهت برنامه‌ریزی‌ها و فعالیت‌ها در توانمندسازی و آمادگی یگان‌های ویژه مد نظر قرار گرفته است.

اشراف اطلاعاتی فرماندهان در یگان ویژه در دو حوزه بایستی در نظر گرفته شود که حوزه خودی به معنای داشتن توانمندی اطلاعاتی از همه جزئیات و اتفاقات مجموعه زیردست برای تشخیص توانایی‌ها و شناخت آسیب‌ها و تهدیدات و فرصت‌ها و... و در حوزه حریف نیز شامل پیش بینی، پیشگیری و خنثی سازی بحران‌ها و تهدیدات و بهره‌برداری مناسب از فرصت‌ها می‌باشد.

به عبارتی هر یک از فرماندهان که توفیق در پیشبرد مأموریت‌ها و وظایف خود را دارند لازمه آن و مقدمه قطعی آن آگاهی آنان به همه جوانب و جزئیات این دو حوزه می‌باشد. همچنین اشراف اطلاعاتی فرماندهان بهترین کمک به فرمانده در تصمیم‌گیری‌های اساسی است بنابراین فرماندهان باید اشراف را به عنوان یک بازو و فرصت بی نظیر برای خود بدانند. از طرفی یکی از مهم‌ترین و بنیادی‌ترین کارکردها و اهداف اشراف اطلاعاتی فرماندهان، موفقیت آنان در مأموریت‌ها می‌باشد و زمانی که این امر تحقق یابد، مأموریت‌های کنترل و مقابله با اغتشاشات به منظور برقراری امنیت در سطح کشور به نحو احسن انجام می‌گردد.

برنامه‌های راهبردی جهت ارتقاء اشراف اطلاعاتی

به منظور ارتقاء سطح اشراف اطلاعاتی فرماندهان و همچنین در جهت اجرای برنامه‌های راهبردی و دسترسی به اهداف، اقداماتی از سوی فرماندهی یگان‌های ویژه ناجا صورت پذیرفته که به شرح ذیل می‌باشد:

شهرشناسی: یگان‌های ویژه با اعزام کارکنان خود در سطح شهرها تلاش می‌کنند تا نیروها نسبت به جغرافیا، جمعیت و تهدیدهای موجود در شهرها مخصوصاً شهرهای بزرگ اشراف پیدا کنند و نسبت به شناسایی مراکز جمعیتی تهدید زا و همچنین مراکز

مهم و حساس و... آشنایی داشته، تا به این طریق در هنگام عملیات‌ها با آمادگی بیشتری در مأموریت شرکت نمایند و توان مقابله با اغتشاشگران را داشته باشند.

ایران شناسی: یکی از اقدامات فرماندهی یگان‌های ویژه ناجا اعزام کارکنان سایر یگان‌ها به استان‌های همجوار و مرکز تحت عنوان طرح معین و به منظور ایران شناسی می‌باشد. در طرح ایران شناسی علاوه بر شناسایی اهداف مشخص شده در طرح شهر شناسی، شناسایی محورهای مواصلاتی نیز مدنظر می‌باشد. در طرح ایران شناسی یگان‌ها تلاش می‌کنند علاوه بر اشرافیت به سه موضوع جغرافیا، جمعیت و تهدیدها به محورهای مواصلاتی زمینی، هوایی و راه آهن نیز تسلط پیدا کنند، تیپ‌های عمل کلی علاوه بر فرماندهان، نیروها را نیز در قالب سازمان گروهانی در این طرح شرکت می‌دهند (کریمی، ۱۳۹۷: ۵۳).

آینده پژوهی: اشراف اطلاعاتی یکی از نیازهای اساسی و بنیادین و یکی از عوامل موفقیت سازمان‌های اطلاعاتی است که نقش مهمی را در تأمین نیازمندی‌های اطلاعاتی و عملیاتی دارد. اشراف اطلاعاتی با پیش‌بینی تهدیدات و آسیب‌ها، باعث استفاده بهینه از فرصت‌ها و جلوگیری از فرصت‌سوزی در سایه احاطه و اشرافیت اطلاعاتی می‌شود. این فرآیند، سازوکار مناسبی را برای تصمیم‌گیری‌های راهبردی فراهم ساخته و سیاست‌گذاران را در تبیین اهداف و تأمین منافع عمومی یاری می‌کند (جمشیدیان، ۱۳۸۹: ۸).

همانطور که اشاره گردید با بررسی منابع توسط اینجانب (محقق) اعم از منابع کتابخانه‌ای، دانشگاهی و مجازی مشخص شد تا به حال در مورد موضوع تحقیق مطالعه‌ای صورت نگرفته است، لکن در این تحقیق از کتب و مقالات و پایان‌نامه‌های مرتبط با موضوعات این پژوهش جهت غنای بیشتر تحقیق استفاده شده که در پایان تحقیق فهرست آن‌ها ذکر

شده است. علی الحال به چند نمونه از مقالات، پایان نامه‌ها و کتب اشاره می‌گردد که اهم آن به شرح زیر می‌باشد:

جدول شماره (۱): پیشینه پژوهش

پژوهشگر	عنوان پژوهش	نتایج
پورمنافی (۱۳۹۶)	نقش اشراف اطلاعاتی پلیس در برقراری نظم و امنیت با تاکید بر نیروی انسانی و تجهیزات	سازمان و تشکیلات اطلاعاتی پلیس برای رسیدن به اهداف و انجام رسالت خود در خصوص برقراری و حفظ نظم و امنیت نیازمند اشراف اطلاعاتی است و اشراف اطلاعاتی لازمه حمایت از جامعه است
جانثاری (۱۳۹۵)	بررسی نقش یگان‌های ویژه ناجا در نا آرامی‌های سال ۱۳۸۲ در شهر تهران	موفقیت نیروهای یگان ویژه در انجام مأموریت‌های سازمانی را وابسته به اشراف اطلاعاتی بر اهداف مورد نظر قلمداد کرده است و عنوان داشته از جمله اقداماتی که یگان‌های ویژه ناجا در زمان اغتشاش‌ها باید انجام دهد، گردآوری اطلاعات است که با انجام عملیات اطلاعاتی به دست می‌آید. این عملیات شالوده‌ای را برای طرح ریزی و اجرای بهتر راهبرد یگان ضد اغتشاش فراهم می‌کند.
عرب انصاری و همکاران (۱۳۹۰)	اشراف اطلاعاتی، راهبرد امنیت مرزها	در دنیای نوین نیاز به اطلاعات منحصر به سازمان اطلاعاتی نبوده و نهادهای حکومتی بالاخص و اجزای آن برای تحقق مأموریت‌های خود با تمام ابزار و امکانات خود جهت انجام وظایف و مأموریت ذاتی خود نیازمند اطلاعات بوده و تلاش می‌نمایند تا در حوزه قلمرو فعالیتشان، اشراف اطلاعاتی داشته باشند
جمشیدیان (۱۳۸۸)	مفهوم اشراف اطلاعاتی و راهکارهای تحقق آن	سازمان‌های اطلاعاتی و امنیتی با بکارگیری ساز و کارهای خود، در انجام مأموریت و وظایف محوله، نیاز به اطلاعات داشته و تلاش می‌نمایند تا در حوزه قلمرو فعالیت خود، اشراف اطلاعاتی داشته باشند

داشتن اطلاعات و اشراف بر محیط اطلاعاتی، امکان ارزیابی و برآورد توانمندی‌ها و فعالیت‌های عوامل حریف و مجرمان را برای فرمانده فراهم می‌سازد. با برخورداری از اشراف اطلاعاتی، سازمان یا فرمانده می‌تواند یک مزیت مهم و تعیین کننده نسبت به مجرمان و خلافکاران داشته باشد و با سرعت بیشتری اقدام یا واکنش نشان دهد. مزیت‌های رقابتی آینده به شکل توانایی سازمان‌ها در مدیریت دانش و اطلاعات و برتری اطلاعاتی جلوه گر خواهد شد. اطلاعات، ابزاری ضروری در دستیابی سازمان‌های اطلاعاتی به اهداف خود است. داشتن اطلاعات، سازمان را در برابر تهدیدات پیش رو ایمن تر می‌سازد و ابهامات احتمالی در فعالیت‌ها را کاهش می‌دهد و موجب کم شدن غافل‌گیری در برابر مجرمان می‌شود و ماموران پلیس را قادر می‌سازد بدانند آن‌ها چه کار می‌کنند و چه برنامه‌هایی را مد نظر دارند تا بتوانند برنامه‌های پیشگیرانه و مقابله‌ای خود را در مقابله با تهدیدات و جرایم پیش رو، تنظیم کنند (یعقوبی و اسحاقی فر، ۱۳۹۲: ۱۳).

اهداف و راهبردهای اشراف اطلاعاتی در یگان ویژه ناجا

- ۱- توسعه سامانه‌ها و بانک‌های اطلاعاتی عملیاتی
- ۲- توسعه ظرفیت‌ها و قابلیت‌های آینده پژوهی و تعیین روندهای پیش رو
- ۳- توسعه زیرساخت‌های پایش و مانیتورینگ صحنه‌های عملیاتی
- ۴- تسهیل دسترسی به بانک‌ها و سامانه‌های اطلاعاتی درون سازمانی
- ۵- توسعه ظرفیت‌ها و قابلیت‌های مطالعاتی و شناسایی ویژگی‌های جغرافیایی، انسانی، سیاسی، طبیعی استان‌های کشور (جمعیت، جغرافیا و تهدیدها)
- ۶- توسعه توان برنامه‌ریزی و اجرای رزمایش‌های عملیاتی متناسب با سناریوها و تهدیدات احتمالی (کریمی، ۱۳۹۷: ۹).

همانطور که بیان شد اشراف اطلاعاتی در دو بخش و حوزه بایستی بررسی شود که بخش نخست آن حوزه خودی می‌باشد و اقداماتی در این خصوص صورت می‌پذیرد که به شرح ذیل می‌باشد:

الف) اقدامات مرتبط با اشراف اطلاعاتی حوزه خودی

عملیات اطلاعاتی و نقش اطلاعات قبل از بروز اغتشاشات و بحران‌ها

با توجه به این که یگان‌های ویژه ناجا مسئولیت سرزمینی ندارد و فقط در زمان بحران و اغتشاش وارد عمل می‌شود؛ لذا عدم وجود اطلاعات و شناخت قبلی از منطقه جغرافیایی بحران و اهداف اغتشاشگران، این یگان را در اجرای مأموریت تا حدودی بسیاری غافل‌گیر و سردرگم، خواهد نمود.

از آنجایی که «زمان» در کنترل بحران‌ها تأثیر عمیق و غیرقابل انکاری دارد، بنابراین واحدهای عمل کننده با از دست دادن آن قادر به کنترل اغتشاش نمی‌شوند و بدین ترتیب با توسعه دامنه بحران، کنترل کردن صحنه بسیار سخت و خیلی پر هزینه خواهد شد.

تقویت اداره اطلاعات یگان‌های ویژه ناجا می‌تواند تا حدودی این نقیصه را جبران نماید. لازم به توضیح است منظور از اشراف اطلاعاتی در یگان‌های ویژه ناجا راه اندازی شبکه منابع خبری و اطلاعاتی جداگانه و هم‌عرض اداره اطلاعات استان‌ها نمی‌باشد؛ بلکه اطلاع کافی و کامل فرماندهان یگان از پوشش خبری مربوط به اعتراضات اجتماعی، صنفی، مسائل سیاسی و نارضایتی‌ها و سایر مسائلی است که می‌توانند زمینه‌ساز و بسترساز بحران‌ها باشند، است؛ لذا پیش از آبدستن شدن منطقه به حوادث و کنش‌های اعتراضی، از طریق کانال اداره اطلاعات یگان‌های ویژه ناجا، اخبار و اطلاعات شبهه انگیز در مناطق حادثه‌خیز استان‌ها و منابع آشکار جمع‌آوری خواهد شد و کارشناسان، اندیشمندان و تحلیل‌گران منابع اطلاعاتی ضمن تجزیه و تحلیل خبرهای دریافتی آن‌ها را

برای بهره‌برداری و تصمیم‌گیری صحیح و سریع در اختیار فرمانده مربوطه قرار داده و یک نسخه از آن نیز به یگان مرکز برای بررسی بیشتر ارسال می‌شود تا واحدهای احتیاط نیز بتوانند از آمادگی لازم و کافی برخوردار باشند.

رویکرد پیش‌دستانه و پیشگیرانه اشراف اطلاعاتی در فرماندهی یگان‌های ویژه ناجا

یکی از راه‌های برهم زدن آرایش دشمن در عملیات‌های نظامی، عملیات پیش‌دستانه است. یعنی قبل از اینکه دشمن طرح عملیاتی خود را اجرا نماید، یگان‌های خودی پیش‌دستی نموده و به مراکز تجمع و پشتیبانی آن حمله می‌کنند. اما منظور ما از عملیات پیش‌دستانه در عملیات‌های مقابله با اغتشاش بیشتر آمادگی و حضور به موقع در صحنه عملیات می‌باشد، همانطور که در منابع آموزشی یگان‌های ویژه آمده است فاصله بین تبدیل شدن اجتماع و اغتشاش قابل پیش‌بینی نیست؛ لذا باید با این گونه تاکتیک‌ها با حضور به موقع در صحنه عملیات (تاکتیک مهمان) مقابله کرد تا نسبت به کنترل صحنه اقدام نمود.

تجربه ثابت کرده است هر فرمانده‌ای که بتواند حوادث و بحران‌های آینده را پیش‌بینی نماید، بهتر خواهد توانست از بحران‌های احتمالی جلوگیری کند و نیز در صورت بروز هرگونه حادثه آن را با حداقل هزینه کنترل نماید، بنابراین فرماندهان با فعال کردن اطلاعات یگان و اخذ نیازمندی از جامعه اطلاعاتی استان باید بحران‌های احتمالی را رصد نمایند و از کنار حوادث و اعتراضات و اجتماعات به سادگی عبور نکنند و همیشه در گوشه ذهن خود احتمالاتی به تبدیل اجتماعات آرام به اغتشاش جایی را باز کنند و با اشراف اطلاعاتی از غافل‌گیری جلوگیری نمایند (کرمی، ۱۳۹۷: ۵۸).

رویکرد پیش‌یابی و پیشگیرانه برای پیش از انجام مأموریت است و چهره پیش‌بینی دارد. فرماندهان یگان‌های ویژه ناجا جهت انجام مأموریت‌های خود باید شناخت کافی از حوزه

مأموریتی خود را داشته باشند و در این گونه موارد هست که اشراف اطلاعاتی از مولفه‌های تعیین کننده و اساسی دستیابی به موفقیت در مأموریت‌ها به شمار می‌رود. معاونت اطلاعات و عملیات یگان‌های ویژه ناجا اقداماتی را در جهت اجرای بهتر مأموریت‌ها و پشتیبانی نیروهای اجرایی و عملیاتی و نیز همکاری با سایر رده‌های اطلاعاتی کشور سازماندهی نموده است تا از آن طریق ضمن اعزام نیروهای اطلاعاتی خود به صحنه عملیات، با ترکیب اطلاعات به دست آمده ضمن پشتیبانی از مأموریت‌های محوله و واحدهای اجرایی خود، سعی دارد با انتشار برآوردها و گزارشهای متنوع کمک شایانی در جهت ارتقاء اشراف اطلاعاتی فرماندهان اعزامی به مأموریت نماید.

تهدیدات ویژه و متصور در مأموریت‌های یگان ویژه ناجا

تهدیدات ویژه از جمله اقداماتی است که می‌تواند جان نیروهای ضد اغتشاش و جان و مال مردم را در معرض خطر قرار دهد و شامل تیراندازیها، انفجار، بمب، آتش سوزی و غارت می‌شود. برای خنثی کردن تهدیدات ویژه نیاز به امکانات و تجهیزات کامل و نفرت آموزش دیده می‌باشد (جان نثاری، ۱۳۹۱: ۱۰۸).

داشتن اطلاعات و اشراف بر محیط اطلاعاتی، امکان ارزیابی و برآورد توانمندی‌ها و فعالیت‌های عوامل حریف و مجرمان را برای فرمانده فراهم می‌سازد. با برخورداری از اشراف اطلاعاتی، سازمان یا فرمانده می‌تواند یک مزیت مهم و تعیین کننده نسبت به مجرمان و خلافکاران داشته باشد و با سرعت بیشتری اقدام یا واکنش نشان دهد. مزیت‌های رقابتی آینده به شکل توانایی سازمان‌ها در مدیریت دانش و اطلاعات و برتری اطلاعاتی جلوه گر خواهد شد. اطلاعات، ابزاری ضروری در دستیابی سازمان‌های اطلاعاتی به اهداف خود است. داشتن اطلاعات، سازمان را در برابر تهدیدات پیش رو

ایمن تر می‌سازد و ابهامات احتمالی در فعالیت‌ها را کاهش می‌دهد و موجب کم شدن غافل‌گیری در برابر مجرمان می‌شود و ماموران پلیس را قادر می‌سازد بدانند آن‌ها چه کار می‌کنند و چه برنامه‌هایی را مد نظر دارند تا بتوانند برنامه‌های پیشگیرانه و مقابله‌ای خود را در مقابله با تهدیدات و جرایم پیش رو، تنظیم کنند (یعقوبی و اسحاقی فر، ۱۳۹۲: ۱۳). فرمانده واحد ضد اغتشاش بایستی درخصوص تهدیدات متصور اشرافیت داشته و نسبت به پیش‌یابی و پیش‌بینی و پیشگیری از وقوع آنان اقدام نماید تا در صورت مواجهه با هرکدام از آن‌ها در مأموریت‌ها، به منظور جلوگیری از تلفات احتمالی تصمیم درست و سنجیده بگیرد.

سایر اقدامات مرتبط با اشراف اطلاعاتی حوزه خودی

- ۱- انجام اقدامات و هماهنگی با سایر ارگان‌ها و سازمان‌ها و مسئولین مربوطه در جهت رفع خطر و جلوگیری از گسترش اغتشاش و ایجاد بحران؛
- ۲- ایجاد آمادگی در نیروهای مقابله با اغتشاش جهت عکس‌العمل در مقابل اغتشاشگران؛
- ۳- ایجاد پوشش انتظامی نظیر گشت‌های انتظامی، گذاشتن تأمین در مراکز حساس و حیاتی و قابل حفاظت؛
- ۴- توسعه سامانه‌های پایش و مانیتورینگ صحنه‌های عملیاتی به منظور کنترل و نظارت بر روند اجرایی مأموریت؛
- ۵- دسترسی به بانک‌های اطلاعاتی درون و برون سازمانی جهت فرماندهان به منظور اشرافیت کامل به مأموریت محوله؛
- ۶- بررسی و شناسایی نقاط ضعف و نقاط قوت حوزه خودی و تلاش در جهت رفع نقاط ضعف در مأموریت‌ها.

ب) اقدامات اشراف اطلاعاتی در حوزه حریف

در این قسمت با توجه به نیاز فرماندهان به اطلاعات صحنه عملیات و درگیری شامل تعداد جمعیت، نوع، گسترش و انگیزه، مناطق مورد استفاده، مقاصد افراد تحریک کننده و موثر در اغتشاش و... به اقدامات اشراف اطلاعاتی در حوزه حریف اشاره می‌گردد که جهت دستیابی به این اطلاعات، بایستی یک تشکیلات اطلاعاتی تحت تدبیر مستقیم فرمانده عملیات به ایفای این وظیفه پرداخته و نیازهای اطلاعاتی فرمانده میدان را تأمین نموده تا بر اساس آن طراحی عملیاتی انجام گیرد، ضمن آنکه با ایجاد پوشش مناسب اطلاعاتی در داخل جمعیت، افراد موثر را شناسایی و دستگیر نمایند. عدم دسترسی به این اطلاعات و اشراف اطلاعاتی فرمانده در مأموریت‌ها پیامدهایی را به دنبال دارد که به شرح ذیل بیان می‌گردد:

پیامدهای عدم اشراف اطلاعاتی فرماندهان در مأموریت‌های کنترل اغتشاشات

- ۱- غافل‌گیری و بالارفتن امکان ضربه پذیری
 - ۲- عدم امکان تشخیص درست و به موقع تهدید
 - ۳- سلب شدن امکان تصمیم‌گیری مناسب و بجا
 - ۴- عدم امکان پیشگیری و در نتیجه ناکارآمدی
 - ۵- تحمل خسارت و تلفات و از دست دادن اعتبار ملی و بین‌المللی.
- از دیگر مزیت‌های اشراف اطلاعاتی در حوزه حریف دسترسی فرمانده میدان به اطلاعات جغرافیایی منطقه آشوب زده می‌باشد تا بر اساس آن بتواند جمعیت را به سمت مناسب هدایت کند. به طور کلی اشراف اطلاعاتی به این موارد در اغتشاشات، ابزاری در اختیار فرمانده میدان است تا به این وسیله در کنترل و مقابله با اغتشاش او را یاری رساند.

سایر موارد مربوط به اشراف اطلاعاتی حوزه حریف

- ۱- اطلاع از زمان وقوع اغتشاش
- ۲- آگاهی از هویت و انگیزه عاملین اغتشاش
- ۳- شناسایی اماکن مورد تهدید
- ۴- آگاهی از تاکتیک و شگردهای اغتشاشگران
- ۵- تشخیص به موقع نشانه‌های تغییر وضعیت آسیب به تهدید
- ۶- شناسایی افراد فعال در اغتشاش و مستند سازی وضعیت
- ۷- اطلاع از امکانات و تجهیزات مورد استفاده آشوبگران
- ۸- شناسایی افراد اماکن پشتیبان آشوبگران
- ۹- کسب خبر از دستگیرشدگان
- ۱۰- آگاهی از تحرک کشورها و اپوزیسیون خارج و داخل
- ۱۱- جمع‌آوری اطلاعات از کانون‌های فعال باقی مانده در ایجاد اغتشاش
- ۱۲- بررسی و شناسایی نقاط ضعف و نقاط قوت حوزه حریف (اختیاری، ۱۳۹۰: ۲۷).

نقش اشراف اطلاعاتی و نتایج و برآیند آن در یگان ویژه ناجا

اطلاعات دقیق، نقش اساسی و تعیین کننده در مورد شناسایی، سازماندهی، رهبری و ایدئولوژی اغتشاش‌ها دارد. به عبارت بهتر یکی از دلایل ناتوانی در سرکوب اغتشاش‌ها، ضعف اطلاعاتی و ناتوانی در شناسایی شرایط آغازین یک اغتشاش است. این واقعیت که به نظر می‌رسد طراحان نظامی تاکنون این احتمال را مورد توجه قرار نداده بودند که مقاومت مستمر و سازمان یافته می‌تواند به اوج خود برسد و شدت بگیرد و تبدیل به اغتشاش شود، بیانگر آسیب شناسی‌ای است که از دیرباز دولت‌ها و ارتش‌های جهان را

مبتلا کرده است، یعنی نه تنها ناتوانی در شناسایی شرایط آغازین اغتشاش، بلکه عدم توجه به نشانه‌های اولیه و جلوگیری از رشد آن، قبل از آنکه بتواند قدرت حرکت اولیه پیدا کند و سپس اوج بگیرد، وجود دارد (جان نثاری، ۱۳۹۵: ۱۶۱).

در یک نگاه کلی و با بررسی اجمالی از اغتشاشات صورت گرفته در نقاط مختلف کشور، به نظر می‌رسد نداشتن اطلاعات کافی و عدم پیش بینی دقیق قبل از وقوع اغتشاش و ناآرامی و به تعبیری عدم توجه به محورهای مذکور زمینه گسترش آن را در محیط‌های جغرافیایی و امنیتی فراهم آورده و موجب تحمیل هزینه‌های ناخواسته و سنگینی در ابعاد سیاسی و امنیتی، اقتصادی و... به کشور گردیده است به طوری که اگر دستگاه‌ها و نهادهای ذیربط به اطلاعات موثق دسترسی داشتند قادر بودند قبل از وقوع و بروز هرگونه اغتشاش و ناآرامی اقدامات پیشگیرانه لازم را انجام داده و با اتخاذ تمهیدات لازم و مناسب از بروز آن جلوگیری نموده و با حداقل هزینه مانع از گسترش دامنه آن شوند.

کیتسون یکی از معروف‌ترین اساتید دانشکده بریتانیا با تاکید اظهار می‌دارد: «اولین چیزی که به هنگام تفکر در نوع عملیاتی که یک دولت باید در مقابله با اغتشاش انجام دهد، باید مشخص باشد این است که هیچ راه‌حل صرفاً نظامی وجود ندارد، چرا که اغتشاش اصولاً یک اقدام نظامی نیست».

لذا از جمله اقداماتی که یگان‌های ویژه ناجا در زمان اغتشاش‌ها باید انجام دهد، گردآوری اطلاعات و اشراف اطلاعاتی است که با انجام عملیات اطلاعاتی به دست می‌آید. این عملیات شالوده‌ای را برای طرح ریزی و اجرای بهتر راهبرد یگان ضد اغتشاش فراهم می‌کند. اطلاعات راهبردی و تاکتیکی، هم برای عملیات نظامی و هم عملیات غیر نظامی مفید هستند. کسب اطلاعات از راه‌های گوناگونی امکان پذیر است. یکی از روش‌های متداول و کارآمد، استفاده از عوامل نفوذی است. بنابراین یکی از ضرورت‌های بنیادین

اطلاعات در ضد اغتشاش این است که: «هر تلاشی باید صورت گیرد تا قبل از اغتشاش دشمن شناسایی شود» (جان نثاری، ۱۳۹۵: ۱۶۳).

این یگان می‌تواند با سرلوحه قراردادن اشراف اطلاعاتی یا به کارگیری بسیج (مردمی) در بحران‌ها و اغتشاش‌های داخلی نفوذ کرده، بحران‌ها را در مرحله پیش از وقوع و پس از آن مدیریت کند.

کاربست اطلاعات و اشرافیت بر این موضوع، نیروهای امنیتی را همواره یک گام جلوتر از اغتشاشگران قرار می‌دهد. وظیفه این نیروها نفوذ به صفوف اغتشاشگران، جمع‌آوری اطلاعات از میان آنها، اجرای عملیات روانی در میان اغتشاشگران، حداقلی کردن مطالبات و واکنش‌های آشوبگران و بعضاً انحراف اغتشاش، شناسایی هسته هدایت‌کننده اغتشاش و... است.

در این راستا یگان‌های ویژه ناجا در کنار سازمان‌های اطلاعاتی می‌تواند در اجرای مراحل طرح ریزی و هدایت، گردآوری و پردازش اخبار و انتشار برخی اطلاعات موجود در رابطه با امور مختلف کشور به منظور آگاهی قبلی از وقوع احتمالی یک اغتشاش، نقش‌آفرین باشد و به شکلی دقیق و عمیق واقعیت‌های عینی و ذهنی را به گونه‌ای شفاف به تصمیم‌سازان ارائه دهد.

بدین ترتیب مفهوم اشراف اطلاعاتی یگان‌های ویژه همانند شکار عقاب است که در منطقه مأموریتی خودش آنچنان مسلط است که هیچ جنبنده‌ای از دید تیز آن دور نیست و با نگاه دقیق و چرخش‌های هدفدار همه چیز را زیر نظر دارد و در موقع مناسب شکار خود را انتخاب و با یک حرکت تند و غافل‌گیرکننده آن را شکار می‌کند (جاننثاری، ۱۳۹۵: ۱۶۷).

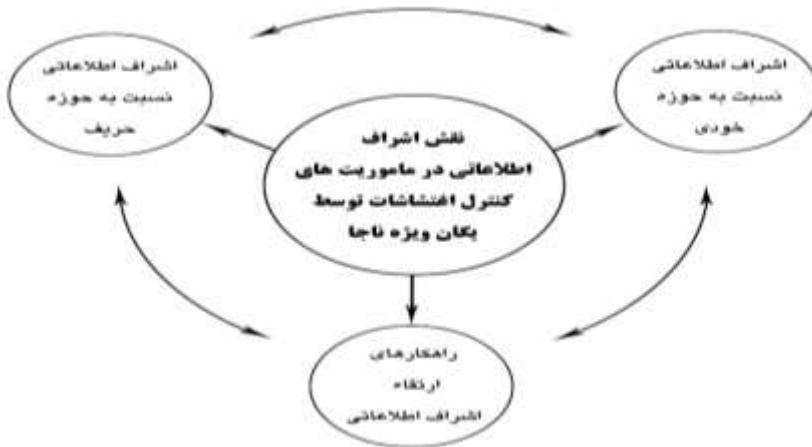
نمودار شماره (۱): مدل تحلیلی تحقیق

اشراف اطلاعاتی یگان ویژه ناجا

منبع: مدل تحلیلی اشراف اطلاعاتی یگان ویژه ناجا- محقق ساخته

نمودار شماره (۲): مدل مفهومی تحقیق

منبع: محقق ساخته

جدول (۲) نظریه‌های اشراف اطلاعاتی

ردیف	نظریه‌ها و رویکردها	مؤلفه	نتایج
۱	نظریه و رویکرد گرایشی در اشراف اطلاعاتی (جمع‌آوری)	جمع‌آوری اخبار و اطلاعات بر اساس دو مبحث کیفی و کمی	هر دو مبحث در دسترسی به اشراف اطلاعاتی در یگان ویژه کاربرد دارد.
۲	نظریه و رویکرد روشی یا عملیاتی در اشراف اطلاعاتی	جمع‌آوری اخبار و اطلاعات براساس روش‌های مختلف شامل آشکار، پنهان، فنی و الکترونیکی، رسمی و...	در مأموریت‌های کنترل اغتشاشات روش‌های جمع‌آوری آشکار و پنهان و فنی و الکترونیکی بیشترین کاربرد در دستیابی به اشراف اطلاعاتی را دارند
۳	نظریه و رویکرد ابزاری (منابع) در اشراف اطلاعاتی	استفاده از منابع گوناگون در جمع‌آوری اخبار و اطلاعات نظیر انسانی و غیرانسانی، دسترسی آشکار و پنهان، رسمی و غیر رسمی و انگیزشی و...	استفاده از منابع انسانی با دسترسی آشکار و با انگیزه اعتقادی و معنوی در دسترسی به اشراف اطلاعاتی تأثیر گذار است.
۴	نظریه و رویکرد محیطی (اهداف) در اشراف اطلاعاتی	جمع‌آوری اخبار و اطلاعات براساس محیط و هدف مورد نظر	یکی از پرکاربردترین روش‌ها در دستیابی به اشراف اطلاعاتی فرماندهان در مأموریت‌های کنترل اغتشاشات می‌باشد.
۵	نظریه و رویکرد موضوعی (نیازمندی‌های اطلاعاتی) در اشراف اطلاعاتی	جمع‌آوری اخبار و اطلاعات براساس موضوع مأموریت محوله	این روش نیز یکی از روش‌های پرکاربرد در دستیابی به اشراف اطلاعاتی فرماندهان در مأموریت‌های کنترل اغتشاشات می‌باشد.
۶	نظریه و رویکرد اشراف اطلاعات فردی	جمع‌آوری اخبار و اطلاعات براساس مشخصات و خصوصیات فردی	در ارتقاء اشراف اطلاعاتی فرماندهان در شناسایی لیدرها و رهبران و محرکان تأثیر گذار است.

روش تحقیق

این تحقیق، به لحاظ هدف «کاربردی»، ماهیت «توصیفی» و از نوع «پیمایشی» می‌باشد؛ در این پژوهش برای گردآوری داده‌ها از دو روش کتابخانه‌ای و پرسشنامه (میدانی) استفاده شده است. مبانی نظری و پیشینه پژوهش با استفاده از کتب، مقالات علمی معتبر و به روش کتابخانه‌ای (بررسی اسنادی) جمع‌آوری گردیده و برای اجرای پرسشنامه از روش میدانی استفاده شده و از طریق طیف لیکرت به صورت پنج گزینه‌ای و بهره‌گیری از نرم افزار spss۲۶ مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته و تمامی فرضیات از طریق آزمون آماری مناسب تایید شده است..

جامعه آماری این تحقیق شامل فرماندهان گردان‌های یگان‌های ویژه ناجا در سطح کشور می‌باشند که به صورت تمام شمار انتخاب گردیده و با توجه به ملاحظات حفاظتی و امنیتی ذکر تعداد دقیق آن‌ها مقدور نمی‌باشد.

قلمرو زمانی و مکانی تحقیق حاضر در شش ماهه نخست سال ۱۳۹۹ در محدوده فرماندهی یگان‌های ویژه ناجا انجام پذیرفته است و واحد مشاهده این تحقیق در سطح متوسط (یگان‌های ویژه ناجا) است.

ابزار گردآوری اطلاعات در این پژوهش از دو روش کتابخانه‌ای و میدانی استفاده شده است. مبانی نظری و پیشینه پژوهش با استفاده از کتب، مقالات علمی معتبر و به روش کتابخانه‌ای (بررسی اسنادی) جمع‌آوری گردید.

با توجه به اینکه تحقیق حاضر از نوع توصیفی می‌باشد همچون بسیاری از مطالعات توصیفی مشابه، برای جمع‌آوری اطلاعات مورد نظر از پرسشنامه استفاده شده است. سوالات پرسشنامه از نوع سوالات بسته با طیف پنج گزینه‌ای لیکرت (از گرایش خیلی

زیاد تا خیلی کم) طراحی شده است و برای اجرای پرسشنامه از روش میدانی استفاده شده است.

کلیه پرسشنامه‌ها به صورت اتوماسیون اداری و طی چند روز به قسمت‌های مشخص (توسط محقق) بین جامعه نمونه آماری تقسیم گردید و بعد از پاسخگویی، توسط محقق جمع‌آوری گردید و از نرم افزار SPSS26 به منظور تجزیه و تحلیل آماری استفاده گردید. برای برآورد پایایی پرسشنامه این پژوهش، از فرمول ضریب آلفای کرونباخ استفاده گردید. ضریب آلفای محاسبه شده از طریق نرم افزار SPSS26 به دست آمده است که در جدول ذیل قابل مشاهده است و می‌توان گفت که ابزار اندازه گیری از پایایی لازم برخوردار است.

جدول شماره (۴): الفای کرونباخ پرسشنامه

مقدار	قابلیت اعتماد پرسشنامه
۰.۸۱۷	آلفای کرونباخ

یافته‌های تحقیق

توصیف جمعیت شناختی

بررسی‌ها نشان می‌دهد که از میان افراد پاسخ دهنده به پرسشنامه‌ها، ۴۲.۱ درصد، سن ۳۱ تا ۳۵ سال، ۸۶.۳۲ درصد، دارای سن ۳۶ تا ۴۰ سال، ۵۸.۳۸ درصد، دارای سن ۴۱ تا ۴۵ سال، ۱۴.۱۷ درصد، دارای سن ۴۶ تا ۵۰ سال و ۱۰ درصد، دارای سن بالاتر از ۵۰ سال هستند و همچنین از میان افراد پاسخ دهنده به پرسشنامه‌ها، ۵۷.۸ درصد، دارای تحصیلات کاردانی، ۲۹.۵۴ درصد، دارای تحصیلات کارشناسی، ۱۴.۳۷ درصد، دارای تحصیلات کارشناسی ارشد هستند.

نتایج مربوط حاکی از آن است که از میان افراد پاسخ دهنده به پرسشنامه‌ها، ۷۱.۵ درصد، دارای سابقه خدمت در ناجا ۱۱ تا ۱۵ سال، ۵۸.۴۸ درصد، دارای سابقه خدمت در ناجا ۱۶ تا ۲۰ سال، ۵۷.۲۸ درصد، دارای سابقه خدمت در ناجا ۲۱ تا ۲۵ سال، ۱۴.۱۷ درصد، دارای سابقه خدمت در ناجا ۲۶ تا ۳۰ سال هستند و از میان افراد پاسخ دهنده به پرسشنامه‌ها، ۱۴.۷ درصد، دارای سابقه خدمت در یگان ویژه ۱۱ تا ۱۵ سال، ۸۶.۶۲ درصد، دارای سابقه خدمت در یگان ویژه ۱۶ تا ۲۰ سال، ۵۷.۱۸ درصد، دارای سابقه خدمت در یگان ویژه ۲۱ تا ۲۵ سال، ۴۳.۱۱ درصد، دارای سابقه خدمت در یگان ویژه ۲۶ تا ۳۰ سال هستند و همچنین ملاحظه می‌کنیم که از میان افراد پاسخ دهنده به پرسشنامه‌ها، ۱۰ درصد، دارای درجه سازمانی سروان، ۵۷.۳۸ درصد، دارای درجه سازمانی سرگرد، ۱۴.۲۷ درصد، دارای درجه سازمانی سرهنگ دوم و ۲۹.۲۴ درصد، درجه سازمانی سرهنگی هستند و از میان افراد پاسخ دهنده به پرسشنامه‌ها، ۸۰ درصد، دارای شغل سازمانی فرمانده گردان، ۲۰ درصد، دارای شغل سازمانی فرمانده یگان هستند.

تجزیه و تحلیل استنباطی داده ها

آزمون فرضیه‌ها پژوهش

- فرضیه اول

به نظر می‌رسد بین اشراف اطلاعاتی در حوزه خودی، با مأموریت کنترل اغتشاشات یگان ویژه ناجا رابطه وجود دارد.

جدول (۵): آزمون همبستگی اشراف اطلاعاتی حوزه خودی با مأموریت کنترل اغتشاشات

آماره همبستگی	مقدار ضریب همبستگی	P - مقدار	وجود رابطه	نوع رابطه
پیرسون	۰.۷۹۳	۰۰۰/۰	دارد	مستقیم

یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که ضریب همبستگی پیرسون به دست آمده در خصوص فرضیه اول پژوهش ما مبنی بر « به نظر می‌رسد اشراف اطلاعاتی حوزه خودی، با مأموریت کنترل اغتشاشات یگان ویژه ناجا رابطه دارد» برابر با ۷۹۳.۰ می‌باشد و با توجه به مجموع متوسط نظرات افراد نمونه آماری در خصوص سوالات مرتبط با نقش اشراف اطلاعاتی حوزه خودی در مأموریت کنترل اغتشاشات که ۵.۵۳ درصد گفته اند نقش اشراف اطلاعاتی حوزه خودی در مأموریت کنترل اغتشاشات خیلی زیاد است و ۷۸.۳۳ درصد گزینه زیاد و ۷۰.۵ درصد متوسط و ۶۱.۲ درصد کم و ۴۱.۴ درصد هم گزینه خیلی کم را اعلام داشته اند و با عنایت به نتایج به دست آمده از ضریب همبستگی پیرسون و پاسخ سوالات و درصد بالای پاسخگویی جامعه آماری متوجه می‌شویم که اشراف اطلاعاتی حوزه خودی همبستگی بسیار زیادی با مأموریت کنترل اغتشاشات دارد.

فرضیه دوم

به نظر می‌رسد بین اشراف اطلاعاتی حوزه حریف، با مأموریت کنترل اغتشاشات یگان ویژه ناجا رابطه وجود دارد.

جدول (۶): آزمون همبستگی اشراف اطلاعاتی حوزه حریف با مأموریت کنترل اغتشاشات

آماره همبستگی	مقدار ضریب همبستگی	P - مقدار	وجود رابطه	نوع رابطه
پیرسون	۰.۸۷۲	۰۰۰/۰	دارد	مستقیم

یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که ضریب همبستگی پیرسون به دست آمده در خصوص فرضیه دوم پژوهش ما مبنی بر «به نظر می‌رسد اشراف اطلاعاتی حوزه حریف، با مأموریت کنترل اغتشاشات یگان ویژه ناجا رابطه دارد» برابر با ۸۷۲.۰ می‌باشد و با توجه به مجموع متوسط نظرات افراد نمونه آماری در خصوص سوالات مرتبط با نقش اشراف

اطلاعاتی حوزه حریف در مأموریت کنترل اغتشاشات که ۷.۴۷ درصد گفته اند نقش اشراف اطلاعاتی حوزه حریف در مأموریت کنترل اغتشاشات خیلی زیاد است و ۶۳.۴۴ درصد گزینه زیاد و ۳۲.۲ درصد متوسط و ۴۶.۴ درصد کم و ۸۹.۰ درصد هم گزینه خیلی کم را اعلام داشته اند و با عنایت به نتایج به دست آمده از ضریب همبستگی پیرسون و پاسخ سوالات و درصد بالای پاسخگویی جامعه آماری متوجه می‌شویم که اشراف اطلاعاتی حوزه حریف همبستگی بسیار زیادی با مأموریت کنترل اغتشاشات دارد.

فرضیه اصلی پژوهش

به نظر می‌رسد اشراف اطلاعاتی یگان ویژه ناجا با مأموریت‌های کنترل اغتشاشات رابطه معنا داری دارد.

با عنایت به ضرایب و آنالیز بدست آمده از داده‌ها و با توجه به این که p -value به دست آمده در آزمون‌ها قریب (۰/۰۰) کمتر از سطح معنی داری ۰/۰۵ می‌باشد، فرض صفر رد می‌شود. بر همین اساس و با توجه به مثبت بودن ضرایب آزمون‌های پیرسون و همچنین مجموع درصد پاسخگویان به سوالات دو حوزه خودی و حوزه حریف که بیش از ۸۵ درصد می‌باشد می‌توان گفت بین اشراف اطلاعاتی یگان ویژه ناجا و مأموریت‌های کنترل اغتشاشات رابطه وجود دارد.

بین اشراف اطلاعاتی حوزه خودی، با مأموریت کنترل اغتشاشات یگان ویژه ناجا ارتباط وجود دارد؟

جدول (۷): رابطه اشراف اطلاعاتی حوزه خودی، با مأموریت کنترل اغتشاشات یگان ویژه ناجا

توزیع فراوانی و درصد پاسخگویی افراد به سوالات نقش اشراف اطلاعاتی حوزه خودی در مأموریت کنترل اغتشاشات												
شاخص آماری		خیلی زیاد		کم		متوسط		زیاد		خیلی زیاد		عنوان
انحراف معیار	میانگین	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۰.۸۳۶۹	۴.۲۹۳۶	۴.۴۱		۲.۶۱		۵.۷۰		۳۳.۷۸		۵۳		میانگین
										۰.۵		ن

در آزمون این فرضیه نتایج نشان دادند که میزان ضریب همبستگی پیرسون اشراف اطلاعاتی حوزه خودی با مأموریت کنترل اغتشاشات برابر ۷۹۳.۰ می‌باشد و همچنین مجموع متوسط نظرات افراد نمونه آماری در خصوص سوالات مرتبط با نقش اشراف اطلاعاتی حوزه خودی در مأموریت کنترل اغتشاشات بدین شرح بوده است. ۵.۵۳ درصد گفته اند نقش اشراف اطلاعاتی حوزه خودی در مأموریت کنترل اغتشاشات خیلی زیاد است و ۷۸.۳۳ درصد گزینه زیاد را انتخاب و ۷۰.۵ درصد متوسط را عنوان داشته اند و ۶۱.۲ درصد کم و ۴۱.۴ درصد هم گزینه خیلی کم را انتخاب نموده‌اند. با بررسی ضریب همبستگی و مجموع نظرات افراد و جمع بندی گزینه‌های خیلی زیاد و زیاد متوجه می‌شویم که افراد جامعه آماری با ۲۸.۸۷ درصد گویه‌های ارائه شده در سوالات حوزه

در آزمون این فرضیه نتایج نشان دادند که میزان ضریب همبستگی پیرسون اشراف اطلاعاتی حوزه حریف با مأموریت کنترل اغتشاشات برابر ۰.۸۷۲ می‌باشد و همچنین مجموع متوسط نظرات افراد نمونه آماری در خصوص سوالات مرتبط با نقش اشراف اطلاعاتی حوزه حریف در مأموریت کنترل اغتشاشات بدین شرح بوده است. ۷.۴۷ درصد گفته اند نقش اشراف اطلاعاتی حوزه حریف در مأموریت کنترل اغتشاشات خیلی زیاد است و ۶۳.۴۴ درصد گزینه زیاد را انتخاب و ۳۲.۲ درصد متوسط را عنوان داشته اند و ۴۶.۴ درصد کم و ۸۹.۰ درصد هم گزینه خیلی کم را انتخاب نموده‌اند. با بررسی ضریب همبستگی و مجموع نظرات افراد و جمع بندی گزینه‌های خیلی زیاد و زیاد متوجه میشویم که افراد جامعه آماری با ۳۳.۹۲ درصد گویه‌های ارائه شده در سوالات حوزه حریف را کاربردی و ارتباط اشراف اطلاعاتی حوزه حریف را با مأموریت‌های کنترل اغتشاشات تایید نموده‌اند.

حال با بررسی نظرات افراد و درصد پاسخگویی آنان در خصوص رابطه اشراف اطلاعاتی حوزه حریف با مأموریت‌های کنترل اغتشاشات و با توجه به نتایج پژوهش جان نثاری که بیان داشته « موفقیت نیروهای یگان ویژه در انجام مأموریت‌های سازمانی وابسته به اشراف اطلاعاتی بر اهداف مورد نظر است و عنوان داشته از جمله اقداماتی که یگان‌های ویژه ناجا در زمان اغتشاش‌ها باید انجام دهد، گردآوری اطلاعات است که با انجام عملیات اطلاعاتی به دست می‌آید و این عملیات شالوده‌ای را برای طرح ریزی و اجرای بهتر راهبرد یگان ضد اغتشاش فراهم می‌کند؛» همخوانی داشته و کسب اخبار و اطلاعات از حوزه حریف را جهت دستیابی به موفقیت در مأموریت‌های کنترل اغتشاشات لازم دانسته که در تحقیق حاضر نیز مشخص گردید که بین اشراف اطلاعاتی حوزه حریف و مأموریت‌های کنترل اغتشاشات ارتباط معنا داری وجود دارد.

راهکارهای ارتقای اشراف اطلاعاتی در مأموریت کنترل اغتشاشات یگان ویژه ناجا چیست؟

جدول شماره (۸): راهکارهای ارتقای اشراف اطلاعاتی در مأموریت کنترل اغتشاشات یگان ویژه ناجا

توزیع فراوانی و درصد پاسخگویی افراد به سوالات راهکارهای ارتقاء اشراف اطلاعاتی در مأموریت کنترل اغتشاشات												
شاخص آماری		خیلی کم		کم		متوسط		زیاد		خیلی زیاد		عنوان
انحراف معیار	میانگین	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۰.۸۳۱۶۲	۴.۲۵۴۷	۲.۱۴		۲.۱۵		۱۰		۳۹		۴۶		میانگین
								۰.۵		۰.۲		

با توجه به نتایج به دست آمده از مجموع متوسط نظرات افراد نمونه آماری در خصوص سوالات مرتبط با راهکارهای ارتقاء اشراف اطلاعاتی در مأموریت کنترل اغتشاشات که ۲.۴۶ درصد نقش راهکارهای ارائه شده را خیلی زیاد و ۵.۳۹ درصد گزینه زیاد و ۱۰ درصد متوسط و ۱۵.۲ درصد کم و ۱۴.۲ درصد هم گزینه خیلی کم را عنوان داشته اند مشخص می‌گردد که با جمع بندی گزینه‌های خیلی زیاد و زیاد بیش از ۷.۸۵ درصد راهکارهای ارائه شده با نظرات افراد مطابقت داشته و همچنین با بیان سوالات باز در انتهای پرسشنامه که از جمعیت آماری درخواست شده بود که نظرات خود را جهت ارتقاء اشراف اطلاعاتی بیان نمایند، اکثریت پاسخ دهندگان دسترسی به بانک‌های اطلاعاتی و همکاری و هماهنگی سایر دستگاهها با نیروهای یگان ویژه ناجا و استفاده از تجهیزات

نوبن نظیر دوربین‌های مداربسته و... در سطح شهر را و استفاده از سیستم مانیتورینگ به منظور پایش تصویری منطقه عملیات و راه‌ها و مسیرهای منتهی به آن را و همچنین رصد فضای مجازی و آگاهی از فراخوان‌ها و اقدامات آشوب‌گران را در کنار استفاده از نیروهای اطلاعاتی آموزش دیده به عنوان راهکارهای ارتقاء اشراف اطلاعاتی فرماندهان دانسته اند که با نتایج پژوهش پورمنافی که اظهار می‌دارد «بین اشراف اطلاعاتی پلیس و عنصر نیروی انسانی و عنصر تجهیزات و امکانات در نظم و امنیت رابطه معناداری وجود دارد. برهمن اساس ضروری است نیروی انتظامی در خصوص آموزش و تقویت نیروی انسانی متعهد، متخصص، آموزش دیده، باهوش و خلاق خود در حوزه‌های مختلف اشراف اطلاعاتی شامل جمع‌آوری و کسب خبر، تحلیل و بررسی در سه حوزه محیطی، موضوعی و فردی اقدام کند. همچنین، بهره‌مندی از فناوری اطلاعاتی و ارتباطی، تجهیزات و امکانات نوین، بروز و کارآمد یکی دیگر از اقدامات اساسی نهادهای امنیتی، انتظامی و اطلاعاتی کشور برای رسیدن به اشراف اطلاعاتی است که در نتیجه اقدامات انجام شده منجر به تحقق نظم و امنیت پایدار در جامعه خواهد بود»؛ همخوانی داشته و موارد ذکر شده جزء راهکارهای ارتقاء اشراف اطلاعاتی یگان‌های ویژه بیان می‌گردد.

بحث و نتیجه‌گیری

با بررسی نتایج و آنالیز داده‌های به دست آمده از پرسشنامه‌های توزیع شده در بین پاسخ‌دهندگان و درصد بالای پاسخگویی آنان به سوالات دو حوزه خودی و حریف و ضرایب به دست آمده از نتایج داده‌ها و نتیجه‌نهایی از پاسخ به سوالات اول و دوم این تحقیق مشخص می‌گردد که اشراف اطلاعاتی دو حوزه خودی و حریف در مأموریت‌های کنترل اغتشاشات موثر بوده و علاوه بر بالا بردن توان فرماندهان در دستیابی به اشراف اطلاعاتی، در موفقیت آنان در مأموریت‌های محوله تأثیر زیادی داشته و از مهم‌ترین عوامل پیروزی

نیروهای یگان ویژه در مأموریت‌های کنترل اغتشاشات و کاهش تلفات و آسیب‌های ناشی از مأموریت‌ها و برخورد با اغتشاشگران می‌گردد.

با بررسی و نگرش پژوهش فوق و نتایج بدست آمده از داده‌ها و جوابیه پاسخگویان به سوالات پرسشنامه و تطبیق آن‌ها با نظریه‌های ارائه شده در پایان فصل دوم این پژوهش متوجه می‌شویم که بر طبق نظریات جان نثاری و عرب انصاری و جمشیدیان که اشراف اطلاعاتی را به عنوان یکی از مهم‌ترین و موثرترین عوامل در دستیابی به موفقیت در مأموریت‌های ناجا می‌دانند و همچنین بر طبق نظریه پور منافی، به این نتیجه رسیدیم که نیروی انسانی متخصص و آموزش دیده در کنار تجهیزات مدرن و بروز فنی نظیر دوربین‌های مدار بسته و پایش تصویری صحنه‌های عملیاتی و رصد فضای مجازی و آگاهی از فراخوان‌ها و تجمعات در سطح کشور و... در ارتقاء سطح اشراف اطلاعاتی فرماندهان موثر می‌باشد که یافته‌های ذکر شده با نظریات ارائه شده ارتباط دارد.

پیشنهاد‌های تحقیق

پیشنهاد‌های کاربردی تحقیق برای فرماندهی یگان‌های ویژه ناجا

- الگو سازی و صدور دستورالعمل واحد برای اجرایی نمودن فرایند اشراف اطلاعاتی از یگان ویژه ناجا برای یگان‌های سراسر کشور؛
- بالا بردن توان عملی اشراف اطلاعاتی در دو حوزه خودی و حریف جهت فرماندهان به گونه‌ای که با نوع تهدیدات فعال کنونی و یا آینده متناسب باشد؛
- آموزش مداوم و مستمر به فرماندهان در خصوص جمع‌آوری اطلاعات و برنامه‌ریزی منسجم در خصوص اشراف اطلاعاتی؛
- استفاده از فضای مجازی و بهره‌گیری از بانک‌های اطلاعات جمعیتی و... جهت دستیابی به اشراف اطلاعاتی؛

- فرماندهی یگان ویژه ناجا براساس نیاز از تمامی روش‌های جمع‌آوری اخبار بنا بر شرایط و مقتضیات زمان استفاده نماید تا بتواند به راحتی در زمان‌های مختلف که توان استفاده از منابع خبری در دسترس نمی‌باشد از سایر روش‌های جمع‌آوری اخبار و اطلاعات استفاده لازم را ببرد و بتواند در جهت ارتقاء اشراف اطلاعاتی فرماندهان گام‌های موثری بردارد؛

- تشکیل واحد عملیات روانی و حضور آنها در بین نیروهای خودی و حریف جهت تقویت روحیه و ایجاد انسجام در نیروهای خودی و عملیات روانی روی حریف؛

- استفاده از بانک‌های اطلاعاتی تأثیر بسزایی در افزایش اشراف اطلاعاتی در این حوزه دارد، بنابراین مسئولان باید نسبت به استفاده از بانک‌های اطلاعاتی اهتمام ویژه داشته باشند. دسترسی کارشناسان به بانک‌های اطلاعاتی درون و برون سازمانی در اشراف اطلاعاتی بسیار مهم است.

- فرماندهی یگان ویژه بایستی از طرق مختلف سعی در اعمال کنترل و نظارت بر روند اجرای مأموریت‌های خود را داشته باشد و با جمع‌آوری اطلاعات از منابع مختلف در خصوص نیت و اهداف اغتشاشگران به اطلاعات جامع و کامل دست یافته تا اشراف اطلاعاتی خود را در این دو حوزه افزایش دهد؛

- عموم مردم و کاربران فضای مجازی بهترین منبع برای دریافت اخبار و گزارش‌ها هستند، فرماندهی یگان ویژه بایستی با تشکیل تیم ویژه‌ای نسبت به رصد فضای مجازی اقدام و نسبت به دریافت گزارش‌ها و تجزیه و تحلیل آنها و در اختیار گذاشتن آنها به فرماندهان در جهت اشراف اطلاعاتی آنان گام بردارد؛

منابع

- پورمنافی، ابوالفضل. (۱۳۹۶): نقش اشراف اطلاعاتی پلیس در برقراری نظم و امنیت (با تاکید بر نیروی انسانی و تجهیزات)، فصلنامه پژوهش‌های اطلاعاتی و جنایی، سال دوازدهم، شماره سوم، پاییز ۱۳۹۶، صفحه ۱۱۱ تا ۱۳۲.
- جان نثاری، حبیب‌الله. (۱۳۹۵): بررسی نقش یگان‌های ویژه ناجا در ناآرامی‌های سال ۱۳۸۲ شهر تهران، تهران انتشارات راه فردا
- جمشیدیان، هادی. (۱۳۸۸): اشراف اطلاعاتی، تهران، ناشر پلیس امنیت عمومی ناجا، چاپخانه حدیث کوثر، جلد اول.
- جمشیدیان، هادی. (۱۳۸۹): مفهوم اشراف اطلاعاتی و راهکارهای تحقق آن، چاپ اول، تهران، دانشکده و پژوهشکده اطلاعات و امنیت سپاه.
- زین‌آبادی، مرتضی. (۱۳۹۴): امنیت عمومی و اجتماعی، پایگاه اینترنتی مجلات تخصصی نور.
- عبدالوند، م. (۱۳۸۹): پلیس، اشراف اطلاعاتی و جرم، چاپ اول، تهران، دانشگاه علوم انتظامی امین، جلد اول.
- عرب‌انصاری، مهدی. (۱۳۹۰): اشراف اطلاعاتی؛ راهبرد مدیریت جامعه اطلاعاتی کشور، تهران، نشر معاونت تربیت و آموزش ناجا.
- عرب‌انصاری، مهدی و یوسفوند، جواد. اشراف اطلاعاتی؛ راهبرد امنیت مرزها، فصلنامه دانش انتظامی کردستان، ۲(۶): تابستان ۱۳۹۰، صفحه ۱-۴۲.
- عمید، حسن، فرهنگ فارسی عمید، ۱۳۸۶، چاپ سی و ششم، تهران، انتشارات امیرکبیر.

- کرمی، حسن. (۱۳۹۷)؛ اصول و مبانی یگان‌های ویژه ناجا در ارتقاء آمادگی و انجام عملیات. تهران، دفتر تحقیقات کاربردی
- مع. آموزش ناجا، (۱۳۷۷)؛ مباحثی از امور اطلاعات، سطح ۱ و ۲.
- مولایی، سید یوسف. (۱۳۸۹)؛ اشراف اطلاعاتی فرایند یا محصول، چاپ اول، تهران، انتشارات دانشکده و پژوهشکده اطلاعات و امنیت.
- یعقوبی، رحیم و اسحاقی فر، میثم. (۱۳۹۲)؛ نقش هادی عملیات جمع‌آوری پنهان در اشراف اطلاعاتی سازمان‌های اطلاعاتی و امنیتی، فصلنامه پژوهش‌های حفاظتی و امنیتی، سال ششم، صفحه ۱-۳۰.